* S - 2 5 1 8 / 1 0 0 *

S-2518

M. A. - I (Sem-I) Examination

March/April – 2011

E.C.T. - 1.3 Sanskrit Dharmashastra

याज्ञवल्क्यस्मृतिः – आचारःअध्यायः

(प्रकरणम् – १,३,५,७,९,१०,११,१३)

(मिताक्षरा संहिता)

Time : **3** Hours] [Total Marks : **70**

સૂચના :

નીચે દર્શાવેલ ☛ નિશાનીવાળી વિગતો ઉત્તરવહી પર અવશ્ય લખવી.
Fillup strictly the details of ☛ signs on your answer book.

Name of the Examination :
☛ **M.A.-1 (Sem-1)**

Name of the Subject :
☛ **E.C.T. - 1.3 Sanskrit Dharmashastra**

☛ Subject Code No. : **2 5 1 8** ☛ Section No. (1, 2,.....) : **Nil**

Seat No. :

Student's Signature

१ નીચેના પરિચ્છેદોમાંથી કોઈ પણ **ચાર** નું સાનુવાદ સ્પષ્ટીકરણ આપોઃ २०

1 Explain fully any **four** of the following passages : **20**

(अ) देशो '.यस्मिन्देशे मृगः कृष्णः' (१/२) ईत्युक्त लक्षणः, कालः संक्रान्त्यादिः, उपायः शास्त्रोक्तेति कर्तव्यता कलापः, द्रव्यं प्रतिग्रहादिलब्धं गवादि, श्रद्धा आस्तिक्यबुद्धिः, तदन्वितं यथा भवति तथा। पात्रं 'न विद्यया केवलया' (आचार. ९/२००) ईत्येवमादिवक्ष्यमाणलक्षणम्। प्रदीयते यथा न प्रत्यावर्तते तथा परस्वत्वापत्यवसानं त्यज्यते। एतद्धर्मस्योत्वादकम् । किमेतावदेव नेत्याह– सकलमिति । अन्यदपि शास्त्रोक्तं जातिगुण होमयागादि तत्सकलं धर्मस्य कारणं । तच्च समस्तं व्यस्तं वा यथाशास्त्रं द्रष्टव्यम् । श्रद्धा सर्वत्रानुवर्तत एव ।

(ब) अरोगिणीं अचिकित्सनीय व्याध्यनुपसृष्टाम्। भ्रातमतीं पुत्रिकाकरणशङ्कानिवृत्तये । अनेनापरिभाषितापि पुत्रिका भवतीति गम्यते । असमानार्षगोत्रजां ऋषेरिदमार्ष नाम प्रवर इत्यर्थः । गोत्रं वंशपरम्परा प्रसिद्धम्, आर्षं च गोत्रं च आर्षगोत्रे, समाने आर्षगोत्रे यस्यासौ समानार्षगोत्र स्तस्माज्ञाता समानार्धगोत्रजा, न समानार्षगोत्रजा असमानार्षगोत्रजा ताम्। गोत्रप्रवरौ च पृथक– पृथक्वर्युदासेनिमित्तम् । तेना समानार्षजाम समान गोत्रजा मित्यर्थः।

(क) वैश्वदेवानन्तरं वर्णानां ब्राह्मणादीनामतिथित्वेन युगपत्प्राप्तानां ब्राह्मणाद्यानुपूर्व्येण यथाशक्ति देवम्। सायंकालेऽपि यधतिथिङ्ग गच्छति तदाऽसावप्रमाणोद्योऽप्रत्याख्येय एव। यद्यप्यदनीयं किमपि नास्ति, तथापि वाग्भूषणोदकैरवि सत्कारं कुर्यात्। यथाह मनुः (४/१०१)–"तृणानि भूमिरूदक वाक्चतुर्थी च सूनृता। एतान्यपि सतां गेहे नोच्छिद्यन्ते कदाचन॥" इति।

(ड) केवकया विद्यया श्रुताध्ययनसंपत्या नैव संपूर्णदात्रत्वम् । नापि केवलेन तपसा शमदमादिना। 'अपि' शब्दात्केवलन्तनुष्ठानेन केवलया जात्या वा नैव संपूर्ण पात्रता । कथं तर्हि ? यत्र पुरूषे वृत्तमनुष्ठानं इमे चोभे विद्यातापसी स्तः चशब्दाद् ब्राह्मणजातिश्व तदेवं मन्वादिभिः संपूर्णपात्रं प्रकीर्तितम्। हि यस्मादतः परमुकृष्टं पात्रं नास्ति । अत्र जाति विधानुष्ठानतपः समुच्चयानामुत्तरोत्तर प्राशस्त्येन फलतारतम्यं द्रष्टव्यम्॥

(ई) महोत्साहादिगुणैर्युक्तो राजा मन्त्रिणः कुर्वीत। प्राज्ञान् हिताहित विवेककुशलान्, मौकान् स्ववंशपरंपरयातान् स्थिरान् महत्यापि हर्षविषादस्थाने विकाररहितान्। शुचीन् धर्मार्थ कामभवोवधाशुद्धान्, ते च सप्ताष्टौ वा कार्याः। यथाह मनुः (७/५४) मौलञ्शास्त्रविदः शूरान्लब्ध लक्षान्कुलोभ्दवान्। सचिवान्सप्त चाष्टौ वा कुवीर्त सुपरीक्षितान् ॥' इति।

(फ) राष्ट्रे राष्ट्राधिकारेषु ये नियुक्तास्तेषां विचेष्टितम् चरितं चारैरूक्तलक्षणैः सम्यक् ज्ञात्वा साधून्सुचरितान् संमानयेत् दानमानसत्कारैः पूजयेत्। विपरीतान्दुष्ट चरितान्सम्यग्विदित्वा घातयेत् अपज्ञधानुसारेण। ये पुनरूत्कोचजीविनस्तान्द्रव्य रहितान्कृत्वा स्वराष्ट्रा त्प्रवासयेत् । श्रोत्रियान्सद्दानमान सत्कारैः सहितान्कृत्वा स्वराष्ट्रे स्वदेशे सदैव वासयेत् ॥

२ સ્મૃતિ સાહિત્યનો પરિચય આપી વ્યાખ્યાકાર વિજ્ઞાનેશ્વરનું ધર્મશાસ્ત્ર ક્ષેત્રે વિશેષ પ્રદાન જણાવો. १०

2 Give the detail of स्मृति साहित्य and write the contribution of the commentator विज्ञानेश्वर in the field of धर्मशास्त्र . 10

અથવા/OR

२ श्रुतिः स्मृतिः सदाचारः स्वस्य च प्रियमात्मनः। सम्यक्संकल्पजः कामो धर्ममूलमिदं स्मृतम्॥ - સવિસ્તર સમજાવો. १०

2 श्रुतिः स्मृतिः सदाचारः स्वस्य च प्रियमात्मनः। सम्यकसंकल्पजः कामो धर्ममूलमिंद स्मृतम्॥ – explain in detail. 10

૩ યાજ્ઞવલ્ક્યસ્મૃતિ અનુસાર विवाहधर्मप्रकरणम् વિશે સવિસ્તાર સમજાવો. ૧૪

3 Explain in detail the 'विवाहधर्मप्रकरणम्' according to the 'याज्ञवल्क्यस्मृतिः'. 14

અથવા/OR

૩ યાજ્ઞવલ્ક્યસ્મૃતિ અનુસાર भक्ष्याभक्ष्य પ્રકરણ સમજાવો. ૧૪

3 Explain the 'भक्ष्याभक्ष्य प्रकरणम्' according to the 'याज्ञवल्क्यस्मृतिः'. 14

૪ (અ) યાજ્ઞવલ્ક્ય અનુસાર રાજધર્મ વિશે વિગતે જણાવો. ૧૪

4 (a) Explain the topic of 'राजधर्म' according to the 'याज्ञवल्क्य' in detail. 14

અથવા/OR

૪ (અ) યાજ્ઞવલ્ક્ય અનુસાર ગણપતિ પ્રકલ્પ પ્રકરણ વિગતે સમજાવો. ૧૪

4 (a) Explain the 'गणपति प्रकल्प प्रकरण' according to the 'याज्ञवल्क्य' in detail. 14

૪ (બ) નીચેનામાંથી કોઈપણ બે વિશે નોંધ લખો. ૧૨

4 (b) Write notes on any two of the following. 12

(૧) श्राद्धे निन्दिताः ।

(२) धर्मशास्त्र प्रयोजकाः।

(૩) મિતાક્ષરાનું મંગળાચરણ

(३) मंगला चरण of मिताक्षरा.

(૪) ગૃહસ્થના મુખ્ય ધર્મો.

(4) Principle duties of गृहस्थाः ।